

ΕΜΠΟΡΟΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ (Ιούλιος 2010)

Συγγραφέας: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Αρχαιοπώλες και έμποροι νεότερων μνημείων

Οι αρχαιοπώλες αποτελούν μία κατηγορία εμπόρων σε διεθνή κλίμακα, με τη Μεγάλη Βρετανία να διατηρεί τα πρωτεία στην πώληση των αρχαιοτήτων καθώς από το έδαφός της διακινείται το 59,7% του συνόλου της σχετικής ευρωπαϊκής αγοράς. Η χώρα αυτή διαθέτει 754 αίθουσες δημοπρασιών και 10.217 αρχαιοπώλες. Στην ελληνική έννομη τάξη, το επάγγελμα του αρχαιοπώλη αποτελεί αντικείμενο ρύθμισης του ισχύοντος πολιτιστικού Ν. 3028/2002, όπως και το σύστοιχο του εμπόρου νεότερων μνημείων^[1].

1. Αγορά αρχαίων κινητών προς μεταπώληση, μεσιτεία και καθεστώς άδειας

Κεντρικό φαινόμενο αποτελεί η πρωτότυπη εμπορική πράξη της αγοράς κινητών πραγμάτων προς μεταπώληση. Κατά το άρ. 32 του πολιτιστικού νόμου, αρχαιοπώλης είναι το πρόσωπο που κατά σύστημα αποκτά είτε την κατοχή (οπότε δεν είναι δυνατό να γίνει λόγος για πώληση και για ενδεχόμενη μελλοντική μεταπώληση) είτε την κυριότητα κινητών αρχαίων που έχουν αποκτηθεί νομίμως με σκοπό την περαιτέρω μεταβίβασή τους.

Πέρα από αυτήν την περίπτωση που περιστρέφεται γύρω από το μοντέλο του εμπόρου νοούμενου ως υποψήφιου μεταπράτη, προβλέπεται και ένα εναλλακτικό μοντέλο εμπορευόμενου. Ο μεσίτης είναι αυτός που προβαίνει σε συστηματική μεσολάβηση στη μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας των αντικειμένων αυτών.

Σύστοιχα, έμπορος νεότερων κινητών μνημείων είναι το πρόσωπο που κατά σύστημα είτε αποκτά την κυριότητα νεότερων κινητών μνημείων, τα οποία έχουν αποκτηθεί νομίμως με σκοπό την περαιτέρω μεταβίβασή τους, είτε μεσολαβεί στη μεταβίβασή τους. Η ειδοποιός διαφορά σε σχέση με την περίπτωση του αρχαιοπώλη είναι ότι απουσιάζει η εναλλακτική έννοια της κατοχής, πράγμα που οφείλεται στο γεγονός ότι τα νεότερα κινητά μνημεία, τα οποία νοούνται ως μεταγενέστερα του έτους 1830, είναι πράγματα δεκτικά ιδιωτικής κυριότητας και επομένως εμπορεύσιμη είναι η ίδια η ιδιοκτησία τους. Αυτό όμως δεν αναιρεί το ενδεχόμενο ο έμπορος να λειτουργεί ως υποψήφιος μεταβιβαστής ή μεσίτης για τη μεταβίβαση απλώς της κατοχής, όχι και της ιδιοκτησίας, ενός νεότερου μνημείου. Πρόκειται λοιπόν για μία από τις αστοχίες του εξεταζόμενου νομοθετήματος.

Αξιοπαρατήρητο είναι και το γεγονός ότι δεν γίνεται ευθέως λόγος στους ορισμούς αυτούς για το ζήτημα της μεταπώλησης, η οποία αποτελεί αντικειμενικά πρωτότυπη εμπορική πράξη. Ωστόσο, η μεταπώληση αποτελεί το κεντρικό ζητούμενο για τον έμπορο, προκειμένου να εξασκήσει επιτυχώς το επάγγελμά του μέσα από τη μεταβίβαση της ιδιοκτησίας και όχι απλώς της κατοχής των εμπορευμάτων.

Εξάλλου, ο πολιτιστικός νόμος απαιτεί απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού για τις περισσότερες κατηγορίες κινητών μνημείων, και σε κάθε περίπτωση για τα νεότερα κινητά μνημεία. Έτσι, έχει κριθεί ότι χριστιανικός σταυρός του έτους 1878 μ.Χ. ο οποίος δεν έχει χαρακτηριστεί ως μνημείο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του πολιτιστικού νόμου και επομένως δεν προστατεύεται από τις διατάξεις του. Συνεπώς, η κατάσχεση αυτού του κειμηλίου από την Ελληνική Αστυνομία για παράβαση της πολιτιστικής νομοθεσίας δεν ήταν σύννομη^[2].

Παρόμοιες παρατηρήσεις αρμόζουν για τα επαγγέλματα εμπορίας μνημείων καθώς αυτά υπόκεινται στο καθεστώς της προηγούμενης διοικητικής άδειας, πράγμα που υποδηλώνει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της Πολιτείας για τη διεξαγωγή αυτού του εμπορίου.

Η απαιτούμενη άδεια από τον Υπουργό Πολιτισμού μετά από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου αποτελεί θετική ατομική διοικητική πράξη η οποία εκδίδεται για φυσικά ή νομικά πρόσωπα, κατ' αίτησή τους, εφόσον αυτά πληρούν τις εξής 4 προϋποθέσεις:

α. Σχετική επαγγελματική εμπειρία

Θεωρείται ότι η απαιτούμενη εμπειρία δεν αποκτάται μόνο με την άσκηση του επαγγέλματος του αρχαιοπώλη ή του εμπόρου νεότερων μνημείων, αφού για την άσκηση των επαγγελμάτων αυτών απαιτείται ειδική άδεια, αλλά με τη με οποιοδήποτε τρόπο γνώση του αντικειμένου, λ.χ. σπουδές και προϋπηρεσία σε καταστήματα αρχαιοπωλών ή εμπόρων νεότερων μνημείων[3].

Αυτή η θέση για αυτό το άλλωστε ανεπεξέργαστο ζήτημα είναι δεκτική σχολιασμού[4]. Κατ' αρχάς, η παρατήρηση ότι η εμπειρία αποκτάται με την άσκηση του επαγγέλματος του ενός από τους δύο εξεταζόμενους επαγγελματικούς κλάδους είχε μία ιδιαίτερη πρακτική σημασία στη χρονική συγκυρία της για πρώτη φορά καθιέρωσης του κλάδου του εμπόρου των νεότερων μνημείων. Τότε δηλαδή οι αρχαιοπώλες απέκτησαν το δικαίωμα να «αναδιπλασιάσουν» τη μέχρι τότε επαγγελματική τους δραστηριότητα αποκτώντας και την άδεια του εμπόρου νεότερων μνημείων.

Επιπλέον, ως προς τους άλλους τρόπους απόκτησης του προσόντος της σχετικής εμπειρίας, κατ' αρχάς οι σπουδές αποτελούν κατά κανόνα έναν απρόσφορο τρόπο καθώς οι σπουδές συνιστούν θεωρητική και όχι επαγγελματική ενασχόληση με το εκάστοτε γνωστικό αντικείμενο, με πιθανή εξαίρεση την περίπτωση κατά την οποία το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει και πρακτική άσκηση σε πρατήριο μνημείων.

Ως προς το σύστοιχο ζήτημα της επαγγελματικής προϋπηρεσίας στα πρατήρια αυτά, προφανώς η ιδιότητα του εμπόρου ή και του υπαλλήλου είναι ικανή για την απόδειξη αυτού του προσόντος. Το ζήτημα είναι όμως αν τυχόν άλλοι ρόλοι, πέραν του ασκούμενου και του υπαλλήλου, ικανοποιούν αυτό το κριτήριο του νόμου, πράγμα για το οποίο δεν διαλαμβάνει η νομική θεωρία.

Εκτιμάται ότι κατά τα λοιπά οι κλάδοι του αρχαιοπώλη και του εμπόρου

μνημείων είναι προνομιακά επιφυλαγμένοι κατ' εξοχήν στους παλαιοπώλες και στους παλαιοβιβλιοπώλες κατά τρόπο ασύμβατο με την κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας. Θα μπορούσε επίσης να προστεθεί και η περίπτωση των εμπόρων έργων τέχνης καθώς είναι εγγενής ο συνδυασμός της εμπορίας έργων τέχνης και εκείνης των μνημείων. Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός ότι ο νόμος κάνει λόγο για «σχετική» και όχι για απλώς για «συναφή» δραστηριότητα, που είναι και το ορθότερο, δυσχεραίνει την πρόσβαση σε μία αγορά που ούτως ή άλλως είναι περιθωριακή, ιδιαίτερα εκτός της περιοχής της πρωτεύουσας δεδομένου ότι στη Βόρεια Ελλάδα υπάρχει μόνο ένα κατάστημα που λειτουργεί με τη νόμιμη άδεια του διττού εμπορίου των αρχαίων και των νεότερων μνημείων.

β. Κατάλληλος χώρος καταστήματος και αποθήκευσης σε πόλη - έδρα υπηρεσίας

Απαιτείται ο αιτών να διαθέτει κατάλληλο χώρο καταστήματος και αποθήκευσης, που βρίσκεται σε πόλη όπου εδρεύει υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού αρμόδια για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι υπηρεσίες του Υπουργείου διακρίνονται κατά τα άρθρα 2 και 43 του Π.Δ. 191/2003 «Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού» στην Κεντρική, στις Περιφερειακές και στις Ειδικές Περιφερειακές όπως είναι και η Εφορεία Αρχαιοπωλείων και Ιδιωτικών Αρχαιολογικών Συλλογών καθώς και η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων. Για λόγους δυνατότητας αποτελεσματικού υπηρεσιακού ελέγχου, η ίδρυση και λειτουργία αρχαιοπωλείων επιτρεπόταν υπό την ισχύ του καταργημένου αρχαιολογικού νόμου, δηλαδή του Κ.Ν. 5351/1932 μόνο σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ηράκλειο Κρήτης.

Ως υπηρεσία νοείται η αρμόδια Κεντρική ή Περιφερειακή Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού. Τέτοια υπηρεσία δεν αποτελεί το Γραφείο Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων που λειτουργεί στους Νομούς στους οποίους δεν εδρεύει Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση των Νομών Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και ειδικότερα στις νήσους Σύρο, Ίνδρο, Θήρα, Μήλο, Νάξο, Πάρο, Κω, Κάλυμνο και Κάρπαθο, στις οποίες λειτουργούν

Γραφεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων που υπάγονται στις αρμόδιες για τους νομούς αυτούς οικείες Εφορείες. Και για τις δύο αυτές κατηγορίες γραφείων, ο λόγος είναι ότι δεν πρόκειται για μία αυτοτελή Περιφερειακή Υπηρεσία αλλά για Γραφείο που υπάγεται στις αρμόδιες για τους Νομούς αυτούς Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, οι οποίες εδρεύουν σε άλλες πόλεις. Αντίθετη άποψη ερμηνεύεται από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους ως επαγωγός της ίδρυσης και λειτουργίας καταστημάτων σε όλες σχεδόν τις πόλεις της Χώρας, κατά προφανή καταστρατήγηση τόσο του γράμματος όσο και του πνεύματος του νόμου[5]. Με το σκεπτικό αυτό, το Συμβούλιο γνωμοδότησε αρνητικά ως προς τη δυνατότητα χορήγησης άδειας αρχαιοπωλείου στην Παροικιά Πάρου, με δεδομένο ότι η έδρα της αρμόδιας κατά τόπο Εφορείας βρίσκεται στην Αθήνα ενώ στην Πάρο λειτουργεί Γραφείο.

Η γνωμοδότηση όμως δεν λαμβάνει υπόψη της ένα κρίσιμο δεδομένο, ότι δηλαδή είναι άνισο μέτρο και επομένως αντισυνταγματικό με βάση την κατά το άρθρο 4 του Συντάγματος αρχή της ισότητας, ιδίως σε συνδυασμό με την κατά το άρθρο 106 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της περιφερειακής ανάπτυξης και της προαγωγής της οικονομίας ιδίως των νησιωτικών περιοχών, να εδρεύει μία τοπικά αρμόδια υπηρεσία εκτός του τόπου για τον οποίο αυτή είναι αρμόδια. Αφού λοιπόν η ΚΑ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων εδρεύει στην Αθήνα και όχι στην πρωτεύουσα των Κυκλάδων, τη Σύρο, λόγω αυτού του συγκυριακού γεγονότος αποκλείεται συλλήβδην η εμπορική δραστηριότητα που κατ' αρχήν επιτρέπεται από τη γραμματική διατύπωση του νόμου, έστω στην πόλη στην οποία από τη φύση του πράγματος θα έπρεπε να εδρεύει η υπηρεσία, δηλαδή στη Σύρο. Από τη στιγμή που η Πολιτεία έχει φροντίσει να λειτουργεί επιμέρους εσωτερική μονάδα της υπηρεσίας, κατά την ορθότερη γνώμη θα έπρεπε στη Σύρο να επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία αρχαιοπωλείων. Κατά διασταλτική ερμηνεία, θα μπορούσε να επιτραπεί και στις νήσους στις οποίες υπάρχουν παρόμοια Γραφεία, άρα και στην Πάρο, ιδίως δυνάμει της συνταγματικής αρχής της προαγωγής της οικονομίας ιδίως των νησιωτικών περιοχών και της προαναφερθείσας αρχής της αναλογικότητας, στο πλαίσιο της οποίας αντιδιαστέλλονται εννοιολογικά οι νησιωτικές περιοχές με τις συγκοινωνιακές και ευρύτερες ιδιορρυθμίες τους προς τις χερσαίες.

Η θέση αυτή υποστηρίζεται σε συνδυασμό με την παρατήρηση ότι επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση η Πολιτεία να επαγρυπνεί για την προστασία των μνημείων από

αξιόποινες ενέργειες. Είναι αξιοσημείωτο ότι το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους δεν εκφράζει ιδιαίτερη προβληματική για την προστασία του ενάλιου αρχαιολογικού πλούτου, κάτι όμως που στην πραγματικότητα απαιτεί μία ιδιαίτερη συστηματική προσέγγιση. Ενδεικτικά επισημαίνεται ότι στην Πάρο κέντρο εκμάθησης καταδύσεων πραγματοποιούσε καταδύσεις αναψυχής επάνω σε αρχαίο ναυάγιο στην Αντίπαρο, σε μη επιτρεπόμενη από την αρχαιολογική υπηρεσία θαλάσσια περιοχή, αντί των δύο μεγάλων θαλάσσιων περιοχών στην ίδια τη νήσο Πάρο, στις οποίες η υποβρύχια δραστηριότητα για αναψυχή ήταν ελεύθερη ήδη πριν από τη θέσπιση του ισχύοντος νόμου για τις καταδύσεις 3409/2005. Μάλιστα, μνημονεύεται ως χαρακτηριστική περίπτωση καταστροφής ενάλιου αρχαιολογικού χώρου η τέλεση εργολαβικών τεχνικών εργασιών στο λιμάνι της Παροικιάς[6].

Αρνητική ήταν η απάντηση που δόθηκε και για τη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας αρχαιοπωλείων ή καταστημάτων εμπορίας νεότερων μνημείων στη Λιβαδειά και στο Ήργο. Ωστόσο, εκτιμάται ότι με βάση την αρχή της αναλογικότητας, το ορθότερο θα ήταν να ερμηνευτεί η νομοθεσία διασταλτικά και όσον αφορά τις πόλεις στις οποίες δεν εδρεύει Εφορεία ή Γραφείο της. Δεν είναι αναλογικό το μέτρο να απαγορεύεται να λειτουργεί αρχαιοπωλείο στο Ήργο ενώ η Εφορεία εδρεύει ελάχιστα χιλιόμετρα μακριά, στο Ναύπλιο. Μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι καταλείπεται διαδικαστική διακριτική ευχέρεια στη Διοίκηση να κάνει δεκτή την αίτηση του ενδιαφερομένου σε μία τέτοια περίπτωση, η οποία και ελέγχεται με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Σε περίπτωση δηλαδή που η πόλη στην οποία επιδιώκεται να ιδρυθεί αρχαιοπωλείο δεν απέχει πολύ από την έδρα της υπηρεσίας, η οποία διαθέτει το απαραίτητο προσωπικό και μέσα για να εποπτεύει επαρκώς τη λειτουργία του αρχαιοπωλείου, θα ήταν νόμιμη η χορήγηση της άδειας.

Ωστόσο, ως προς το παρόμοιο ερώτημα αν επιτρέπεται να χορηγηθεί άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας αρχαιοπωλείου στο Δήμο Περιστερίου ή στο Δήμο Καλλιθέας Αττικής, δεδομένου ότι στις πόλεις αυτές, με τη στενή έννοια του όρου, δεν εδρεύουν οι κατά νόμο υπηρεσίες του Υπουργείου, η γνωμοδοτική αρχή δεν μπόρεσε να απαντήσει. Υπαινίχθηκε πάντως ότι ο πλήρης νομικός προβληματισμός της ερωτώσης υπηρεσίας θα συνίστατο στο ζήτημα αν πλην της έννοιας της διατάξεως του άρθρου 32 του Ν. 3028/2002 απασχολεί την υπηρεσία και η έννοια άλλων διατάξεων σε σχέση με την πολεοδομική θέση των επίμαχων Δήμων εντός ενός ευρύτερου πολεοδομικού ιστού, όπως είναι η Αθήνα. Ο υπαινιγμός μπορεί να

συσχετιστεί με την προαναφερθείσα ερμηνεία περί διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης η οποία και ερείδεται στην απαίτηση της αναλογικότητας.

γ. Έλλειψη ιδιότητας συλλέκτη μνημείων και επαγγελματία σχετικού με προστασία τους

Ο αιτών δεν πρέπει να έχει αναγνωριστεί ως συλλέκτης μνημείων, ο οποίος λειτουργεί ως ο εν δυνάμει αγοραστής και δεν νοείται και ως αρχαιοπώλης, ούτε να ασκεί επάγγελμα που σχετίζεται ή σχετιζόταν με την προστασία των μνημείων.

δ. Εχέγγυα εκπλήρωσης των επαγγελματικών υποχρεώσεων

Οι ενδιαφερόμενοι απαιτείται να παρέχουν τα εχέγγυα για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αρχαιοπώλη ή εμπόρου νεότερων μνημείων, όπως στην περίπτωση των ποινικών αδικημάτων ή διώξεων αναφορικά με τους υποψήφιους συλλέκτες μνημείων. Υποδηλώνεται επομένως μία κατά βάση κοινή νομοθετική προσέγγιση των ασυμβίβαστων αλλά συμπληρωματικών και συγκρίσιμων ιδιοτήτων του συλλέκτη και του εμπόρου μνημείων.

Ως προς τα επιμέρους αντικείμενα που βρίσκονται στους χώρους του καταστήματος των παραπάνω προσώπων εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του πολιτιστικού νόμου [\[7\]](#). Για παράδειγμα, τα κινητά μνημεία που είναι αρχαία σε στενή έννοια ορίζονται ως εκτός συναλλαγής και επομένως δεν μπορούν να διατίθενται ούτε και από τα αρχαιοπωλεία.

Ο νόμος επιβάλλει την τήρηση ενός βιβλίου θεωρημένου από την αρμόδια Υπηρεσία, πέρα από τα επαγγελματικά βιβλία που οφείλουν να τηρούν γενικά όσοι

έχουν την ιδιότητα του εμπόρου κατά το κοινό εμπορικό δίκαιο. Οι έμποροι μνημείων υποχρεούνται να καταχωρίζουν τα είδη μετά την είσοδο αυτών των ειδών στο κατάστημα. Η καταχώριση περιλαμβάνει την περιγραφή, τη φωτογραφία και την προέλευση του μνημείου, τα στοιχεία του προηγούμενου κατόχου ή κυρίου του μνημείου και του προσώπου στο οποίο μεταβιβάζεται, τα στοιχεία της άδειας κατοχής αρχαίου, την τιμή και την ημερομηνία της μεταβίβασης. Αυτά τα στοιχεία πρέπει να γνωστοποιούνται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην Υπηρεσία.

Για κάθε μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας κινητού μνημείου, οι ίδιοι επαγγελματίες υποχρεούνται να εκδίδουν τα νόμιμα παραστατικά στοιχεία, στα οποία αναγράφεται ότι τα παραπάνω κινητά δεν είναι δυνατό να εξαχθούν από την ελληνική επικράτεια χωρίς άδεια ή ότι είναι δυνατή η εξαγωγή τους εφόσον υπάρχει σχετική άδεια. Απαγορεύεται να αποκτούν ή να διακινούν πολιτιστικά αγαθά για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι προέρχονται από παράνομη ενέργεια και οφείλουν να ενημερώνουν την Υπηρεσία, κατά διατύπωση πανομοιότυπη με εκείνη της αντίστοιχης υποχρέωσης που υπέχουν οι συλλέκτες μνημείων.

Επιπλέον όμως τίθεται η υπερβολική απαγόρευση του εμπορίου, στο ίδιο κατάστημα, εκμαγείων, απεικονίσεων ή αντιγράφων πολιτιστικών αγαθών, πράγμα που σημαίνει ότι μικροαντικείμενα καθιερωμένα στις συναλλαγές («gadgets») τα οποία συνήθως στοχεύουν σε καταναλωτές μικρών οικονομικών δυνατοτήτων τίθενται εκποδών, με συνεπακόλουθη απώλεια πιθανού κέρδους για τους εμπόρους μνημείων αλλά και αποξένωση της εμπορίας αυτής από το ευρύ κοινό.

Ορίζεται ακόμη ότι οι επιχειρηματίες αυτοί τελούν υπό τον έλεγχο της Υπηρεσίας και οφείλουν να διευκολύνουν την επιθεώρηση των καταστημάτων και αποθηκών τους.

Εξάλλου, για τη διοργάνωση δημοπρασιών ή άλλων ανάλογων δραστηριοτήτων που αφορούν μνημεία απαιτείται άδεια της Υπηρεσίας, η οποία έχει ειδικό χαρακτήρα και λεπτομερές περιεχόμενο καθώς χορηγείται για το συγκεκριμένο κάθε φορά κατάλογο αντικειμένων. Σύμφωνα με τη σχετική υπουργική απόφαση του έτους 2008^[8], δημοπρασίες μπορεί να διενεργούν οι αρχαιοπώλες και οι έμποροι νεότερων κινητών μνημείων, στο κατάστημά τους ή και εκτός αυτού αλλά στην έδρα του. Για τη διενέργεια δημοπρασίας από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία δεν μπορούν

να έχουν ορισμένες ιδιότητες, όπως του αναγνωρισμένου συλλέκτη μνημείων, απαιτείται ειδική άδεια της Υπηρεσίας, η οποία είναι προσωπική και αμεταβίβαστη.

Η σύμβαση για τη διενέργεια δημοπρασίας πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα: α) Ρήτρα εφαρμογής του ελληνικού δικαίου καθώς και ειδική μνεία στις διατάξεις των παρ. 5 και 6 του άρ. 28 του Ν. 3028/2002, σχετικά με τη μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου και ιδιαίτερα για το δικαίωμα προτίμησης Δημοσίου, αναγνωρισμένων μουσείων και συλλεκτών μνημείων στην ίδια τιμή, β) τα πλήρη στοιχεία, τόσο του φορέα διεξαγωγής και του εντολέα - πωλητή, όσο και τις διευθύνσεις τους, γ) τα προς δημοπράτηση αντικείμενα με ακριβή περιγραφή τους, δ) την τυχόν τιμή πώλησης που έχει ορισθεί από τον εντολέα - πωλητή, ε) τον τόπο και το χρόνο διενέργειας της δημοπρασίας, στ) τον τρόπο και το χρόνο μεταφοράς του κινητού μνημείου από και προς το χώρο της δημοπρασίας και ζ) τον τρόπο πληρωμής μετά την κατακύρωση στον πλειοδότη.

Σε περίπτωση που δεν συντρέχουν πλέον στο πρόσωπο του αρχαιοπώλη ή του εμπόρου μία από τις προϋποθέσεις κτήσεως της ιδιότητάς του ή αν αυτός παραβιάσει άλλες διατάξεις του πολιτιστικού νόμου ή προβεί με δόλο ή από βαριά αμέλεια σε πώληση πλαστών έργων, η άδεια μπορεί να ανακαλείται προσωρινά ή οριστικά.

Επομένως, αυτή η διοικητική κύρωση κατά της πώλησης κίβδηλων μνημείων λειτουργεί συμπληρωματικά προς την εγκληματοποίηση της κιβδηλείας μνημείων, η οποία με το Ν. 3658/2008 που περιλαμβάνει διοικητικά και ποινικά μέτρα προστασίας των πολιτιστικών αγαθών[9]. Χάρη σε αυτό το πρωτότυπο ποινικό μέτρο, με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται όποιος εισάγει, εξάγει, κατέχει εκμαγεία, αντίγραφα ή απομιμήματα μνημείων με σκοπό να τα διαθέσει ως γνήσια ή εν γνώσει του πιστοποιεί τα αντικείμενα αυτά ως γνήσια μέσω δηλώσεων, αξιολογήσεων, δημοσιοποιήσεων, αποτυπώσεων σε σφραγίδες ή επιγραφές ή με κάθε άλλο μέσο ή παράσταση.

Επιπλέον, η άδεια ανακαλείται αυτοδικαίως αν ο αρχαιοπώλης ή έμπορος καταδικαστεί αμετάκλητα για κάποιο από τα προαναφερθέντα αδικήματα που αποτελούν κωλύματα κτήσης της ιδιότητας, οπότε τα αρχαία αναλαμβάνονται από το Δημόσιο. Αν όμως η ανάκληση γίνεται για οποιοδήποτε άλλο λόγο, είναι δυνατή η διατήρηση της κατοχής των αρχαίων.

Τα μέλη του προσωπικού του Υπουργείου Πολιτισμού και των αναγνωρισμένων μουσείων που ανήκουν στο Δημόσιο, σε Ν.Π.Δ.Δ. ή σε Ν.Π.Ι.Δ. του ευρύτερου δημόσιου τομέα, δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν άμεσα ή έμμεσα στο εμπόριο μνημείων ή άλλων πολιτιστικών αγαθών. Απαγορεύεται και να χορηγούν πιστοποιητικά γνησιότητας ή να προβαίνουν σε εκτίμηση της χρηματικής αξίας τέτοιων αγαθών, παρά μόνο αν τους ανατεθεί από την προϊσταμένη τους αρχή ή τους ζητηθεί από άλλη δημόσια αρχή.

Τέλος, η μεταβατική διάταξη της παρ. 6 του άρ. 73 του πολιτιστικού νόμου προβλέπει τη δυνατότητα και στους αρχαιοπώλες, πέρα από τους συλλέκτες, να συνεχίσουν να ασκούν νόμιμα τη δραστηριότητά τους. Στα 2005 υποβλήθηκαν σε λεπτομερή έλεγχο οι άδειες των αρχαιοπωλών που είχαν λήξει και χρειάζονταν ανανέωση. Αρχικά αναβλήθηκε η εξέταση των αιτήσεων από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, οι οποίες πλέον θα εκδίδονταν με βάση το νέο πολιτιστικό νόμο, για την προσκόμιση περισσότερων στοιχείων από την Εφορεία Αρχαιοπωλείων. Η αφορμή ήταν ότι κατά τον έλεγχο που έγινε σε αρχαιοπωλείο της Αθήνας διαπιστώθηκε ότι έλειπαν 23 από τα καταγεγραμμένα ως πωλητέα αντικείμενα ενώ βρέθηκαν άλλα που φέρονταν ως πωληθέντα.

II. Καταλληλότητα και λειτουργία καταστημάτων εμπορίας μνημείων

Ο Υπουργός Πολιτισμού έχει εκδώσει δύο «δίδυμες» κανονιστικές αποφάσεις της ίδιας ημέρας, η μία είναι η προαναφερθείσα και η δεύτερη ρυθμίζει θέματα σχετικά με την καταλληλότητα των αρχαιοπωλείων ή των καταστημάτων εμπορίας νεότερων κινητών μνημείων και τη λειτουργία τους [\[10\]](#). Είναι αξιοσημείωτο ότι αυτοί οι δύο εναλλακτικοί όροι οι δηλωτικοί του χώρου της εμπορίας θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με το δόκιμο όρο «πρατήρια κινητών μνημείων» ή «καταστήματα κινητών μνημείων». Προφανώς δεν ήταν δυνατό να αποδοθούν τα καταστήματα νεότερων μνημείων με τον εύχρηστο μονολεκτικό όρο «παλαιοπωλεία» διότι αυτός είχε ήδη προοριστεί να δηλώνει πρατήρια διαφορετικού είδους.

Για την άσκηση των δραστηριοτήτων του αρχαιοπώλη ή του εμπόρου νεότερων μνημείων απαιτείται ειδική άδεια. Σχετικά με αυτήν την ατομική διοικητική πράξη^[11], απαιτείται η αντίστοιχη αίτηση να συνοδεύεται από: α) τον τίτλο κτήσης ή παραχώρησης ακινήτου ή το μισθωτήριο συμφωνητικό έγγραφο του ακινήτου, όπου θα στεγάζεται το κατάστημα. Σε περίπτωση στέγασης σε πολυκατοικία απαιτείται η προσκόμιση του Κανονισμού της, από τον οποίο να προκύπτει ότι επιτρέπεται η εγκατάσταση καταστήματος, β) διάγραμμα κάτοψης του διατιθέμενου χώρου και των αποθηκών, κλίμακας 1/50 σε δύο αντίγραφα, με τις διαστάσεις των χώρων και την επεξήγηση του προορισμού τους, θεωρημένο από διπλωματούχο μηχανικό, ο οποίος πιστοποιεί ότι πληρούνται οι τεχνικές προδιαγραφές που ορίζονται από αυτήν την υπουργική απόφαση, γ) ονομαστική κατάσταση του τυχόν υπάρχοντος προσωπικού, δ) υπεύθυνη δήλωση στην οποία θα αναφέρεται ότι ο αιτών, και σε περίπτωση νομικού προσώπου οι διοικητές ή τα μέλη των οργάνων διοίκησης, δεν έχει αναγνωριστεί ως συλλέκτης μνημείων και δεν ασκεί επάγγελμα που σχετίζεται ή σχετιζόταν με την προστασία μνημείων, ότι δεν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για τα αδικήματα που προβλέπει το άρ. 31 του πολιτιστικού νόμου και ε) πλήρες αντίγραφο Δελτίου Ποινικού Μητρώου.

Διασφαλίζεται το ευδιάκριτο των καταστημάτων καθώς στην είσοδό τους είναι υποχρεωτικό να αναρτάται ειδικό σήμα που χορηγεί η αρμόδια Υπηρεσία. Πρόκειται για μία ρύθμιση σημαντική, η οποία ακόμη δεν τηρείται εφόσον αρχαιοπωλεία δεν γίνονται διακριτά από το διερχόμενο από την παρακείμενη οδό κοινό ούτε με την καθιερωμένη από τις συναλλαγές πινακίδα, δηλωτική του είδους εμπορίας του καταστήματος.

Σε περίπτωση μεταστέγασης αρχαιοπωλείου ή καταστήματος εμπορίας νεότερων κινητών μνημείων ή ουσιώδους επέμβασης σε αυτό υποβάλλεται προηγούμενη αίτηση για έγκρισή της, η οποία χορηγείται εφόσον το κατάστημα πληροί όλους τους όρους καταλληλότητας. Μεταστέγαση ή ουσιώδης επέμβαση χωρίς προηγούμενη έγκριση συνεπάγεται την ανάκληση της άδειας χωρίς άλλες διατυπώσεις.

Οι αρχαιοπώλες και οι έμποροι νεότερων μνημείων οφείλουν να γνωστοποιούν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην αρμόδια Υπηρεσία τον ακριβή τόπο φύλαξης του μνημείου, κάθε μετακίνησή του στην οποία αυτοί προτίθεται να προβούν, κάθε

γεγονός που είναι δυνατό να το θέσει σε κίνδυνο, καθώς και τυχόν απώλειά του.

Επίσης, έχουν υποχρέωση να ακολουθούν τις υποδείξεις της Υπηρεσίας και να διευκολύνουν την άμεση και απρόσκοπτη πρόσβαση των υπαλλήλων των αρμόδιων Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού στις εγκαταστάσεις τους. Προστίθεται και ένα ακόμη καθήκον τους, όμοιο με το αντίστοιχο των συλλεκτών μνημείων κατά τον πολιτιστικό νόμο, να διευκολύνουν τη φωτογράφιση και τη μελέτη των μνημείων από ειδικά εξουσιοδοτημένους από την Υπηρεσία επιστήμονες.

Οι εγκαταστάσεις που στεγάζουν το πρατήριο πρέπει να πληρούν όλους τους κανόνες καλής διατήρησης και ασφάλειας των κινητών μνημείων. Αν ένα ή περισσότερα από αυτά διατρέχει άμεσο κίνδυνο φθοράς, απώλειας ή καταστροφής από οποιοδήποτε λόγο, η Υπηρεσία υποχρεούται να υποδείξει τη λήψη των αναγκαίων μέτρων αποτροπής του κινδύνου. Αν ο αρχαιοπώλης ή ο έμπορος νεότερων κινητών μνημείων αμελεί ή καθυστερεί, πέρα από τον εύλογο χρόνο, στη λήψη των μέτρων αυτών, η Υπηρεσία μπορεί να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ή να αποφασίσει τη μεταφορά του κινητού μνημείου προς φύλαξη σε δημόσιο μουσείο ή άλλο κατάλληλο χώρο, μέχρι να εκλείψει οριστικά ο κίνδυνος. Πρόκειται για κλασικό μέτρο διοικητικού καταναγκασμού σε στενή έννοια, το οποίο συνοδεύεται από την πρόβλεψη ότι οι σχετικές δαπάνες καταλογίζονται στον αρχαιοπώλη ή στον έμπορο και εισπράττονται κατά τον Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων.

Τα στοιχεία καταχώρισης μνημείου στο θεωρημένο βιβλίο, κατά το άρ. 32 του πολιτιστικού νόμου, γνωστοποιούνται το αργότερο εντός 10 ημερών στην Υπηρεσία.

Παρόμοια, προστίθεται σε σχέση με το ίδιο άρθρο ότι τα νόμιμα παραστατικά στοιχεία που εκδίδονται σε κάθε μεταβίβαση κυριότητας ή κατοχής μνημείου περιλαμβάνουν απαραίτητα και: α) τον αριθμό καταγραφής του μνημείου, β) συνοπτική περιγραφή του, γ) τα στοιχεία του αγοραστή, δ) τιμή πώλησης του μνημείου.

Σε περίπτωση μεταβίβασης της κατοχής αρχαίου κινητού μνημείου που χρονολογείται έως και το 1453, ο αρχαιοπώλης οφείλει να ενημερώσει εγγράφως τον αγοραστή ότι υποχρεούται να δηλώσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την αγορά του μνημείου στην αρμόδια Υπηρεσία και να ζητήσει άδεια κατοχής^[12]. Σύστοιχα,

προκειμένου για μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου μεταγενέστερου του 1453, που χρονολογείται έως και το 1830 και αποτελεί εύρημα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάστηκε από ακίνητο μνημείο, καθώς και θρησκευτικών εικόνων και λειτουργικών αντικειμένων της ίδιας περιόδου ή χαρακτηρισμένων ως μνημείων ομοειδών κινητών πολιτιστικών αγαθών, ο αρχαιοπώλης, ή ο έμπορος, οφείλει να ενημερώσει εγγράφως τον αγοραστή ότι υποχρεούται να υποβάλει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση δήλωση στην αρμόδια Υπηρεσία για τον τρόπο με τον οποίο περιήλθαν σε αυτόν τα κινητά μνημεία και για τα στοιχεία του προηγούμενου κατόχου[13].

Εξάλλου, ως αρχαιοπωλεία ή καταστήματα εμπορίας νεότερων κινητών μνημείων ορίζονται τα κτίρια ή τμήματα κτιρίων που χρησιμοποιούνται ως καταστήματα για την έκθεση, την πώληση και την αποθήκευση αρχαίων και νεότερων κινητών μνημείων. Με βάση και όσα προαναφέρθηκαν, τα καταστήματα αυτά και οι αποθήκες τους θα πρέπει να βρίσκονται σε πόλεις στις οποίες εδρεύουν Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού, αρμόδιες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Εφόσον από άλλες διατάξεις δεν επιβάλλονται αυστηρότερες προϋποθέσεις, πρέπει να έχουν: α) συνολικό εμβαδόν τουλάχιστον 50 τ.μ., β) ελάχιστο εσωτερικό ελεύθερο ύψος, τουλάχιστον 2,50 μ., γ) κατάλληλο σύστημα ασφαλείας, δ) εγκαταστάσεις πυρόσβεσης και πυροπροστασίας, σύμφωνα με εγκεκριμένη μελέτη πυρόσβεσης από την Πυροσβεστική Υπηρεσία.

Οι προθήκες και τα ερμάρια των καταστημάτων, στα οποία εκτίθενται τα κινητά μνημεία πρέπει να πληρούν τους όρους και τους κανόνες καλής διατήρησης και ασφάλειας, ιδίως να φέρουν προστατευτικό τζάμι, να κλειδώνουν με κλειδαριές ασφαλείας και να φέρουν σύστημα φωτισμού και σταθερής ρύθμισης του επιπέδου υγρασίας.

Τα καταστήματα και οι αποθηκευτικοί τους χώροι πρέπει: α) να έχουν άψογη καθαριότητα, β) να επιτρέπουν τον κατάλληλο καθαρισμό και απολύμανση και γ) να διαθέτουν τα κατάλληλα και επαρκή μέσα φωτισμού και κλιματισμού έτσι ώστε να πληρούνται οι όροι και οι κανόνες καλής διατήρησης και ασφάλειας των κινητών μνημείων.

Εισάγεται η μάλλον αυστηρή ρύθμιση ότι ακόμη και οι αποθήκες δεν

επιτρέπεται να στεγάζονται σε υπόγειο χώρο. Επίσης, δεν επιτρέπεται η χρήση και η τοποθέτηση εύφλεκτων υλών στους χώρους που στεγάζουν τα καταστήματα και στις αποθήκες τους. Η πρόσβαση στα πρατήρια αυτά θα πρέπει να είναι δυνατή σε άτομα με αναπηρία.

Ορίζεται υποχρεωτική τακτική επιθεώρηση των πρατηρίων από την Υπηρεσία τουλάχιστον μία φορά κάθε έτος και έκτακτη όταν αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Η απόφαση προβλέπει ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα, της τάξεως της πενταετίας από την έναρξη ισχύος της ίδιας, έτσι ώστε τα αρχαιοπωλεία που ήδη λειτουργούν ή τα καταστήματα εμπορίας νεότερων κινητών μνημείων να προσαρμοστούν στις ρυθμίσεις της απόφασης. Το μεγάλο αυτό μεσοδιάστημα είναι πιθανό να υιοθετήθηκε σε αντιστάθμισμα κάποιων από τις εισαγόμενες ρυθμίσεις που είναι και αυτές εξεζητημένες.

Τέλος, διευκρινίζεται ότι η χορηγούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού ποτέ δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αναπληρώνει τις τυχόν απαιτούμενες από την κείμενη νομοθεσία άλλες άδειες (π.χ. οικοδομική άδεια κ.ο.κ.), για τις οποίες αρμόδιες είναι άλλες αρχές.

III. Λαθρεμπόριο αρχαιοτήτων

Η λέξη «αρχαιοκαπηλία» εξηγείται ως η καπηλεία, η παράνομη εμπορία αρχαίων έργων τέχνης, πράγμα δηλωτικό των δύο εκφάνσεων της εμπορίας αρχαιοτήτων, της νόμιμης και της παράνομης[14].

Η εμπορία μνημείων χωρίς άδεια τιμωρείται με φυλάκιση κατά το άρ. 60 του πολιτιστικού νόμου. Για τη στοιχειοθέτηση αυτού του πλημμελήματος απαιτείται κατ' αρχήν αυτή η εμπορική δραστηριότητα να ασκείται κατά τρόπο συστηματικό[15].

Παρά την ύπαρξη ενός λεπτομερούς νομικού πλαισίου, καταγγέλλονται περιπτώσεις

δημοπρασιών πολύτιμων αντικειμένων, όπως νομίσματα, χωρίς να ακολουθείται η νόμιμη οδός. Εφόσον είναι βάσιμες οι καταγγελίες αυτές, πρόκειται για ένα σημαντικό κρούσμα λαθρεμπορίου το οποίο ενδέχεται να συνδυάζεται με νόμιμες εμπορικές δραστηριότητες των δραστών. Έτσι, μία *de iure* ιδιωτική επιχείρηση, όπως βιβλιοπωλείο, είναι πιθανό να λειτουργεί και ως προκάλυμμα για παραπλήσιο *de facto* εμπόριο, που μπορεί να εστιάζει και σε σπάνια βιβλία με ιδιαίτερη συλλεκτική αξία. Αυτό το παράδειγμα αναδεικνύει τον ευρύτερο χαρακτήρα των εστιών παραεμπορίου αρχαιοτήτων πέρα από το «συνήθη ύποπτο», δηλαδή τα παλαιοπωλεία, σαν εκείνο στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας που κατά τον Απρίλιο 2009 πωλούσε τεράστιους αρχαίους κίονες, από τους οποίους ο ένας είχε κοστολογηθεί στα 65.000 ευρώ.

Είναι σημαντικό η Πολιτεία να επιτελεί την ελεγκτική της λειτουργία αποτελεσματικά έτσι ώστε να διασφαλίζεται το σύννομο της εμπορίας μνημείων ιδιαίτερα ύστερα από τη θέσπιση του Ν. 3658/2008 για τα διοικητικά και ποινικά μέτρα προστασίας των πολιτιστικών αγαθών[16]. Η αρχαιοκαπηλία αντιστοιχεί στο τρίτο επικερδέστερο λαθρεμπόριο σε διεθνή κλίμακα, μετά το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών[17]. Έχει μάλιστα οδηγήσει διάφορους ερευνητές σε μια απαισιόδοξη προσέγγιση των πραγμάτων[18]. Κρίσιμη παράμετρος της έκφανσης του φαινομένου είναι ότι συνήθως διαπράττεται από εγκληματικές οργανώσεις, για αυτό ορθά υπήχθη με τον προαναφερθέντα νόμο στην έννοια του οργανωμένου εγκλήματος. Συχνά η σπείρα των αρχαιοκαπήλων είναι μία ιεραρχημένη ομάδα η οποία στην πλήρη της ανάπτυξη περιλαμβάνει διάφορα πρόσωπα σε ρόλους κατανεμημένους ως εξής: 1α. Τα «χέρια» - ανασκαφείς, 1β. Τα «χέρια» - αρχικοί διακινητές των μνημείων (κλεπταποδόχοι - μεταπράτες) και 2. Ο «ντήλερ» (αρχαιοπώλης - εξαγωγέας). Ο τελευταίος είναι αυτός που αναλαμβάνει να εκτιμήσει και να προωθήσει τις αρχαιότητες εκτός Ελλάδας, όντας τροφοδοτημένος με υποψήφιο εμπόρευμα από τα «χέρια» της οργάνωσής του. Πληροφορείται για την ύπαρξη του αντικειμένου, το εκτιμά, το αγοράζει σε ευτελή τιμή σε σύγκριση με τις τιμές πώλησης σε οίκους δημοπρασιών και το πωλεί συνήθως σε γόνους ιστορικών οικογενειών του κόσμου, λειτουργεί δηλαδή ως ο δεύτερος κατά σειρά μεταπράτης. Με βάση το εμπορικό μοντέλο του μεταπράτη, είναι ο κατ' εξοχήν αρχαιοπώλης στο πλαίσιο του παράνομου κυκλώματος εμπορίας μνημείων. Είναι άλλωστε ενδεικτικό ότι με τον εξεταζόμενο όρο στην αγγλική γλώσσα («dealer») δηλώνεται ο κατ' επάγγελμα αρχαιοπώλης[19].

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Μοντέρνες ρυθμίσεις για ένα παλιό επάγγελμα

Η ελληνική έννομη τάξη έχει πρόσφατα εξοπλιστεί με κανόνες οι οποίοι ρυθμίζουν σε γενικές γραμμές επιτυχώς τα επαγγέλματα του αρχαιοπώλη και του εμπόρου νεότερων μνημείων, εφόσον αυτά θεωρηθούν αυτοτελώς έναντι της ευρύτερης νομοθεσίας και της εμπορικής και διοικητικής πρακτικής.

Από τη μια πλευρά, ανοικτό παραμένει το ζήτημα της περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του πολιτιστικού δικαίου μετά τη σημαντική περίπτωση της αυτόνομης κατάδυσης και την ίδια τη θεσμοθέτηση του εμπόρου νεότερων μνημείων. Έτσι, συνιστάται νεότερη πρωτοβουλία για το άνοιγμα της αγοράς των κινητών μνημείων και σε όσους δεν έχουν σχετική επαγγελματική εμπειρία, όπως και σε αυτούς που δεν επιθυμούν να ασκήσουν την εμπορία σε πόλεις στις οποίες εδρεύει αρμόδια υπηρεσία. Η διεύρυνση του εμπορικού ανταγωνισμού με την εμφάνιση καινούριων επιχειρηματιών πέραν αυτών της παραδοσιακής αγοράς των αντικέρ και των παλαιοβιβλιοπωλών επιβάλλεται από το Σύνταγμα και συνιστά αίτημα εκσυγχρονισμού ενός κλάδου του δικαίου που πρέπει να ευνοεί την επιχειρηματικότητα, η οποία προτείνεται να αντιστοιχεί σε ένα ενιαίο επάγγελμα εμπόρου μνημείων (αρχαίων και νεότερων).

Από την άλλη πλευρά, όχι απλώς θα πρέπει να υιοθετηθεί και να εφαρμόζεται η κατάλληλη νομοθεσία για την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου μνημείων, το οποίο ανθεί, αλλά προκαλεί προβληματισμό η ίδια η φύση της εμπορίας αρχαιοτήτων στην Ελλάδα. Ειδικότερα, όταν αρχαιοπωλεία λειτουργούν αποκλειστικά με αρχαία κινητά μνημεία προερχόμενα από την ελληνική επικράτεια και όχι από το εξωτερικό (π.χ. αμφορείς από αρχαία ναυάγια), γεννάται το ερώτημα πώς είναι δυνατό να θεωρηθούν αυτά τα κρατικά πράγματα ως νομίμως αποκτημένα από οποιοδήποτε ιδιώτη. Ο πολιτιστικός νόμος στο όνομα της σκοπιμότητας του επαναπατρισμού των αρχαιοτήτων ευνοεί εμμέσως το ξέπλυμα των αρχαιοτήτων και επομένως πωλητές μνημείων προς αρχαιοπώλες και αρχαιοπώλες – μεταπράτες βαρύνονται με τη μομφή της αρχαιοκαπηλίας και δη της «νομιμοποιημένης». Επομένως, πρέπει να ληφθούν και νομοθετικά μέτρα που να ανταποκρίνονται στη φύση του πράγματος, όπως ο πλήρης αποκλεισμός του εμπορίου των μνημείων μέχρι του έτους 1453 μ.Χ., τουλάχιστον

αυτών που από την Ελλάδα εξήχθησαν οποτεδήποτε.

[1] Βλ. *A. Μανιάτης*, Εισαγωγή στο Πολιτιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα- Κομοτηνή 2008, ιδίως σ. 85 επ..

[2] Ν.Σ.Κ. Ατομική γνωμοδότηση 399/2007, www.nsk.gr.

[3] *Γ. Καρύμπαλη-Τσίπτσιου*, Νομικό καθεστώς μνημείων. Συλλέκτες Αρχαιοπώλες Έμποροι νεότερων μνημείων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2009, σ. 172 και υποσ. 371, όπου και παραπομπή στο έργο: *Δ. Παπαπετρόπουλος*, Νόμος 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς. Κείμενο-Σχόλια-Ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σ. 143.

[4] Βλ. *A. Μανιάτης*, Εργασίες προστασίας μνημείων και καταπολέμηση της αρχαιοκαπηλίας. Εμβάθυνση στο Πολιτιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010, σ. 193 επ.

[5] Ν.Σ.Κ. Δ΄ Τμήμα 91/2009, www.nsk.gr.

[6] *Κ. Δελλαπόρτα*, Υποβρύχια αρχαιολογική κληρονομιά στην Ελλάδα: νομική προστασία και διαχείριση, www.nomosphysics.org.gr (Νοέμβριος 2005), υποσ. 81 σε συνδυασμό με υποσ. 86, και υποσ. 68.

[7] ¶ρ. 21, 23, 27, 28 και παρ. 1 του άρ. 29.

[8] ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/34674 (ΦΕΚ Β 669 16.4.2008). Διεξαγωγή Δημοπρασιών κινητών μνημείων.

[9] Βλ. *A. Μανιάτης*, Εργασίες προστασίας μνημείων και καταπολέμηση της αρχαιοκαπηλίας. Εμβάθυνση στο Πολιτιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2010, σ. 206-208.

[10] ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/34668 (ΦΕΚ Β 669 16.4.2008). Καταλληλότητα και λειτουργία αρχαιοπωλείων ή καταστημάτων εμπορίας νεότερων κινητών μνημείων.

[11] Πέρα από αυτά που ρητά αναφέρει το άρ. 31 του ν. 3028/2002.

[12] Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 23 του ν. 3028/2002.

[13] Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 24 του ν. 3028/2002.

[14] Α. Αποστολίδης, Αρχαιοκαπηλία και εμπόριο αρχαιοτήτων. Μουσεία, έμποροι τέχνης, οίκοι δημοπρασιών, ιδιωτικές συλλογές, Εκδόσεις Ήγγρα Αθήνα 2006, σ. 78.

[15] Δ. Παπαπετρόπουλος, Νόμος 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς. Κείμενο-Σχόλια-Ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σ. 130.

[16] Βλ. Α. Μανιάτης, Ποινικά μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2009, σ. 967 επ.

[17] Βλ. Α. Maniatis, Actualité du droit pénal hellénique. Les mesures de protection des biens culturels, Revue de Science Criminelle et de Droit Pénal Comparé, RSC Janvier/Mars 2010 pp. 300-302.

[18] Βλ. Π. Γουότσον, Τσ. Τοντεσκίνι, Η συνωμοσία Μέντιτσι, Ωκεανίδα Αθήνα 2007, σ. 571 επ.

[19] Α. Μανιάτης, Αρχαιολογική έρευνα πεδίου και μουσεία. Επιμόρφωση στο Πολιτιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2010, σσ. 221-223.